

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
БІБЛІОТЕКА

**«БІБЛІОТЕКА У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ПРОСТОРІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
(до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського)»**

**Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної бібліотечної
конференції**

**17 листопада 2022 року
м. Одеса**

Одеса – 2023

УДК 021:027.7(477.74)(043.2)

Упорядники: кандидат мистецтвознавства, директор бібліотеки О. П. Спаськова, зав. відділом бібліотеки І. В. Панченко, бібліограф 2-ї категорії О. А. Максим.

**Схвалено рішенням вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(Протокол № 5 від 24.11.2022р.)**

Бібліотека у сучасному інформаційному просторі: проблеми та перспективи (до 100-річчя бібліотеки Університету Ушинського) : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної бібліотечної конференції (17 листопада 2022 р., м. Одеса) / упоряд. О. П. Спаськова, І. В. Панченко, О. А. Максим. – Одеса : Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2023. – 175 с.

Автори тез несуть особисту відповідальність за достовірність поданих матеріалів та за порушення прав інтелектуальної власності інших осіб.

Алла Іванівна Гордієнко,
кандидат культурології,
заслужений працівник культури України,
генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей,
президент Української асоціації працівників бібліотек для дітей,
президент Національної секції Міжнародної ради
з дитячої та юнацької книги (UA IBVY)
м. Київ

ВІЙНА, ЩО ЗМІ(Ц)НИЛА ДИТЯЧІ БІБЛІОТЕКИ

***Ключові слова:** дитяча бібліотека, книгозбірня, популяризація читання, бібліотека майбутнього, стратегічне значення читання, місія бібліотеки, інвестиція бібліотечної ініціативи.*

Слідуючи досягненню Цілей сталого розвитку, бібліотеки для дітей давно вийшли за рамки уявлень про книгозбірні. Забезпечуючи вільний і рівний доступ до інформації не лише у друкованому, а й інтерактивному та віртуальному вигляді, працівники бібліотек долучають до читання не тільки дітей, але й цілі родини. Восьмирічна війна на сході країни стала викликом для багатьох закладів Донеччини та Луганщини, а 24 лютого 2022 року – датою мобілізації всіх без винятку бібліотечних сил України.

Змінюється світ — змінюються формати діяльності бібліотек і особливо — бібліотек для дітей, які першими відповідають на виклики часу та мінливість запитів від своїх користувачів. Головний меседж дитячих бібліотек щодо популяризації читання — дитині має бути цікаво, читай – формат не має значення. Оновлення фондів сучасною дитячою книгою, використання новітніх технологій, розширення простору спілкування з користувачами у т.ч. через онлайн-формат (що дозволяє продовжувати обслуговування навіть за обмежених умов), величезна кількість цікавих заходів, творчих конкурсів, книжкових квестів, постійне відчуття знаходження «на одній хвилі» із дітьми, дозволяють стверджувати, що бібліотеки для дітей дуже органічно входять у «майбутнє», оскільки творять його для своїх читачів щодня.

Найпростіший спосіб переконатися в тому, що ми виховуємо освічених дітей — навчити їх читати і показати їм, що читання приносить задоволення. А це значить, у найпростішому розумінні, знайти книжки, які їм подобаються, дати їм доступ до цих книжок і дозволити їм читати їх. Це головний пріоритет бібліотеки для дітей. Адже бібліотека для дітей – це свобода. Свобода читати, свобода думок, свобода спілкування.

Бібліотека для дітей – це і освіта (що не є процесом, який зупиняється в день, коли ми закінчуємо школу або університет), це розваги, це створення безпечних просторів, а також доступ до інформації. Але бібліотеки – це також місця, де діти, у яких, приміром, немає комп'ютерів або підключення до Інтернету, можуть користуватися цим безкоштовно, а це дуже важливо.

Бібліотека майбутнього – це реальний і віртуальний демократичний простір, який забезпечує безперешкодний доступ до інформації користувачам незалежно від їх соціально-економічного статусу і місцезнаходження, є органічною частиною національної і світової інформаційної системи і надаватиме завдяки цьому можливість отримувати інформацію з будь-якого джерела без часових, географічних та інших обмежень; це місце для освіти, простір спілкування та розвитку творчих здібностей. Стратегічне значення читання дітей — національна безпека держави; формування соціально орієнтованої, духовно зрілої, освіченої особистості; подолання атмосфери бездуховності та аморальності; формування національної самосвідомості та гуманності. Стратегічним напрямом для спеціалізованих бібліотек України для дітей та суспільства в цілому є духовне виховання дітей та захист їхніх прав і свобод. Він орієнтований на особистість, унікальність, своєрідність кожної дитини, на її духовний внутрішній світ; на гуманізм, повагу до гідності й прав дитини на свободу, щастя і всебічний розвиток.

Форми роботи бібліотек для дітей в умовах повномасштабної війни звичайно змінилися, об'єднавшись, ми адаптувалися і провели всі заплановані наші акції і проєкти : Всеукраїнська естафета єднання до Дня Соборності України «Нас єднає рушник-рекордсмен».

21 січня, на День Соборності України у Національній бібліотеці України для дітей розпочав свою урочисту місію унікальний рушник, виготовлений у старовинній техніці фелтинг. Саме рік тому, під час нашого візиту до Калуського Фахового коледжу культури і мистецтв народилася чудова ідея організувати естафету єднання, щоб рушник, як символ соборності, побачили у кожному обласному центрі нашої країни. Ця естафета набула особливого значення, коли 22 лютого Запорізька обласна бібліотека для дітей «Юний читач» представила рушник для своїх відвідувачів. А потім почалася війна. Та естафета набула нових сенсів, коли, попри все, ми відновили місію і рушник помандрував Україною далі : 21 травня побував у Полтаві, 1 червня – у Дніпрі, 2 серпня — у Кропивницькому, 26 серпня — у Черкасах, а на свято Покрова 14 жовтня його побачили жителі Чернівців.

Попри складні умови ми провели низку запланованих на 2022 рік всеукраїнських конкурсів :

- Всеукраїнський конкурс з правового просвітництва «Конституція для всіх : і великих, і малих» до Дня Конституції України (спільно з ГО «Асоціація розвитку суддівського самоврядування України»), до якого долучилися 1054 учасники з усієї України, кожен з яких отримав примірник віршованої конституції, а 200 найкращих авторів відео — ще й чудові футболки від наших партнерів.

- Всеукраїнський конкурс плакатів до Всесвітнього Дня Землі «Майбутнє планети у наших руках!», (спільно з Державною екологічною інспекцією України та Національною спілкою художників України), який розпочався 1 лютого і мав би завершитися 22 квітня, але з об'єктивних причин продовжився до липня. На конкурс надійшло 1483 роботи з 20 областей, крім Івано-Франківської, Київської, Харківської та Херсонській обл). Дитячі роботи, які були надані на розгляд Головному журі вражали своєю майстерністю, щирістю, та глибиною сприйняття проблематики конкурсу. Всі переможці отримали чудові подарунки.

- щорічний Всеукраїнський конкурс «Лідер читання», який цього року був присвячений 300-річчю від дня народження Григорія Сковороди. До участі долучилися 6456 читачів з 14 областей. Нажаль, не долучилися до конкурсу Вінницька, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Львівська, Тернопільська та Херсонська області.

- Зараз проходить завершальний етап щорічного Всеукраїнського дитячого літературного конкурсу «Творчі канікули – 2022», у якому взяли участь майже 1000 дітей з усіх областей України, крім Луганської, Запорізької та Тернопільської областей. (Так, у нас є учасники з Донецької та Херсонської областей, хоча й лише по одному).

- А також чекаємо на підсумки Міжнародного конкурсу дитячої листівки «Дітям світу – сонце й мир!» до Всесвітнього дня дитини.

Крім того, Національною бібліотекою України для дітей започатковано онлайн-проект Національно-патріотичний рух підтримки захисників «Що я скажу Солдату Перемоги», у якому беруть активну участь діти з усієї України, і ми передбачаємо, що до перемоги матимемо чималий збірник щирих дитячих побажань, які надихають та мотивують наших героїчних воїнів.

Місією чи не кожної бібліотеки стало задоволення першочергових потреб дітей, що постраждали від війни, а також полегшення їхньої психологічної адаптації до нових умов. Тому паралельно з основними формами роботи, пов'язаними з популяризацією української книги та читання загалом, низка бібліотек ще з 2014 року продовжує працювати із внутрішньо переміщеними особами, а деякі – створили власні гуманітарні центри, де

сортуються допомога з закордону, плетуться сітки, збираються речі для вимушених переселенців і книги для дітей, а також виготовляються окопні свічки, відшивається білизна для воїнів тощо.

Бібліотеки для дітей стали чи не єдиним майданчиком, де діти разом із дорослими максимально залучені до волонтерства. Так, у ряді областей проводилися майстер-класи із виготовлення оберегів та розписів печива для наших захисників, наймолодші – надсилають свої малюнки із побажаннями на фронт. В Охтирці на Сумщині читачка Дептівської сільської бібліотеки-філії Комунального закладу «Центр культури, дозвілля та спорту» Попівської сільської ради Марія Новак організувала продаж своїх малюнків серед жителів населеного пункту.

У бібліотеках м. Сміла, смт Вільшана (Черкаська обл.) відбулися виставки-продажі робіт місцевих художниць, у книгозбірнях м. Христинівка та с. Верхнячка – вернісажі талановитої 11-річної дівчинки-переселенки з Донецької області з метою збору коштів на допомогу Збройним Силам України.

У 2022 році Закарпатська обласна бібліотека для дітей та юнацтва нагороджена Дипломом «Книги рекордів України», як учасник рекорду в категорії «Масові заходи, благодійність» – найбільша кількість листів вдячності від дітей захисникам України.

Чимало результатів вдалося досягти завдяки налагодженій співпраці із місцевими та міжнародними партнерськими організаціями. У багатьох населених пунктах для діток із числа переміщених осіб діє Дитяча точка «Спільно» від UNICEF Ukraine. Активну участь у заходах беруть: місцева влада, патрульна поліція, рятувальники, працівники швидкої тощо. Значна увага у співпраці була спрямована на психологічну адаптацію та культурну інтеграцію новоприбулих, тож активно долучалися також місцеві осередки молодіжного та краєзнавчого спрямування та ін.

У багатьох бібліотеках надаються психологічні консультації. Комплексні методи психотерапії включають підходи до різних вікових груп дітей та форм: арт-терапія, заняття музикою, інтуїтивне малювання, сценічне мовлення, інтерактивні ігри, майстер-класи з бісероплетіння, 3D-графіка, настільні ігри, терапевтичні заняття за методикою М. Монтессорі з пісочної анімації, настільні та активні ігри на Kinect-майданчику тощо та залучають до занять і батьків також.

У Тернополі діють два проекти, спрямовані на адаптацію дітей з інвалідністю. У ході їхньої реалізації створено інклюзивний майданчик для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку, який допомагає соціалізації та адаптації дітей методами сенсорної терапії: сенсорні масажні доріжки, сухий душ, сухий басейн тощо.

Інклюзивний креативний простір «Free Dreams» (Вільні мрії) діє для підлітків, де діти з особливими потребами навчилися комунікувати з дітьми із загальним фізичним розвитком через реалізацію завдяки інформаційним технологіям та зустріч із відомими людьми.

Значних змін зазнали і масові заходи – як їх форма, так і змістове наповнення. Щодо форми : велика частина контенту, як для користувачів, так і суто професійного (курси підвищення кваліфікації) ще внаслідок пандемії перейшла у режим онлайн.

На базі ряду бібліотек, що приймали вимушених мігрантів (Волинська, Закарпаття, Тернопіль тощо) чи є прифронтовими (наприклад, Харків, Дніпро) діють курси та розмовні клуби української мови для підтримки тих, хто вирішив перейти на спілкування українською чи поглибити свої знання.

Ми вбачаємо майбутнє в інвестиціях у бібліотечні ініціативи — адже тенденцією останніх років є розширення кола бібліотечних партнерств, серед яких органи місцевого самоврядування, громадські організації, представники бізнесу; крім того, вже поширеною практикою стало отримання бібліотеками грантових коштів на реалізацію різноманітних ініціатив від українських та зарубіжних організацій-донорів. Оскільки чимало бібліотек зазнали руйнувань, відбудова та модернізація бібліотек — це найближча перспектива для інвесторів. Крім того надзвичайно актуальними бібліотечними та цікавими для інвесторів напрямками наразі та в майбутньому є :

- створення у бібліотеках центрів психологічної реабілітації для дітей через книгу та читання;
- розробка та реалізація бібліотечних проектів роботи з дітьми, що мають фізичні вади, як вроджені, так і набуті у результаті війни;
- осередки вивчення іноземних мов та покращення знання з української мови для всіх бажаючих на бібліотечних платформах.

То ж я впевнена, що і зараз, і у майбутньому бібліотеки будуть затребуваними у суспільстві.